

מתן ומתן

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רעננערט
The Sadie Rennert Women's Institute for Torah Studies

לכבוד משפחת בעלז

מתן על הפרק

התכנית השש-שנתית המקוונת
ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

שי לחג מבית מתן

**האם אי פעם אמרתם לעצמכם, באמת הגיע הזמן ללמוד ספרי נביאים וכתובים על הסדר?
האם אי פעם התחלתם לקרוא את פרק היום בתנ"ך והגעתם ליהושע פרק ו'.**

במרחק לחיצה על העכבה, קיים מודל מעשי ובר ביצוע ללימוד שיטתי של הנ"ך.
לאנשים עסוקים המעוניינים להוסיף לחייהם לימוד עצמאי, שיטתי ומסודר בספר הספרים של עם ישראל.

כל נרשם מקבל דרך המייל דף ללימוד שבועי. בכל שבוע נלמד בין שניים לשלושה פרקים וכך בתום שש
שנים נקיף בע"ה את ספרי נביאים וכתובים. הלימוד השבועי נעשה בבית, בימים ובשעות הנוחים לכל אחד.
אחת לחודש מתקיים לימוד משותף והרצאה,

בשנת הלימודים הקרובה ילמדו **עזרא-נחמיה, דברי הימים ודניאל.**

אנו תקווה שהתכנית תהווה מנוף ללימוד קהילתי ומשפחתי, כל אחד במקומו, לפי צרכיו ורצונו:
לימוד זוגי, לימוד משפחתי, לימוד הורים ובני נוער, "חבורת תנ"ך", לימוד נשים, בתי מדרש בבתי ספר
תיכון, קבוצות של פנסיונרים ועוד.

לפרטים והרשמה לתכנית דרך משרדי מתן

www.matan.org.il | 02-5944555

ניהול: ד"ר נאוה כהן | ריכוז: אילנה חדד | כתיבה: דוד סבתו
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

לכבוד משפחת בעלז

מתן על הפרק

התכנית השש-שנתית המקוונת
ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

לעילוי נשמת אבי מורי דב-בר אהרונסון בן שמואל זאב ושרה יוכבד חנה וחיים נוימן, יגאל ישי ורדית ומשפחותיהם

מגילת רות מתרחשת 'בימי שפוט השופטים', ומהווה מעין גשר בין תקופת השופטים לתקופת המלוכה. המגילה נחלקת לארבעה פרקים המקבילים זה לזה באופן סימטרי: הפרק הראשון פותח בתיאור האסונות שניחתו על משפחת נעמי: רעב, גלות, אלמנות ושכול, ובו אנו מתלווים לנעמי וכלותיה במסען ממואב עד כניסתן לשער העיר בית לחם. כנגדו פרק ד' מתאר את יוזמת הגאולה של בעז, המסתיימת בברכה, נישואין ולידה. פרקים ב-ג מתרחשים שניהם בשדה בועז: אירועי פרק ב' מתרחשים בעת קציר השעורים, ועיקרם המפגש בין בעז, אדון השדה, לרות המלקטת בשדהו. פרק ג' מתאר את ההתרחשות בשדה בחשכת הלילה, ועיקרו המפגש בגורן בין רות, המבקשת גאולה, לבעז, הנוטל על עצמו את האחריות לגאול.

פרק א'

פרק א' פותח ב'מצג' [א-נ], המתאר את הרקע ההיסטורי והמשפחתי לסיפור, ומעביר לנגד עינינו את קורות משפחת נעמי ואלימלך במשך כעשר שנים. הסיפור עצמו נפתח בפסוק ז, בתיאור שיבתה של נעמי, האלמנה והשכולה, משדה מואב אל בית לחם יהודה. תיאור זה בנוי כולו משיחה בין נעמי לכלותיה. השיחה חושפת בפנינו את מצבה את דבקוּתה של רות בחמותה.

1.

הפסקה הראשונה [א-נ] מתארת את שרשרת האסונות שניחתו על משפחת נעמי, והם הבסיס לסיפור המגילה, אולם אין בה הסבר לאסונות אלה.

א | עיינו בדברי הירושלמי: 'למה נענש אלימלך ע"י שהפיל לבן של ישראל עליהם... אלימלך היה מגדולי המדינה ומפרנסי הדור, וכשבאו שני רעבון אמר עכשיו כל ישראל מסבין פתחי, זה בקופתו וזה בקופתו, עמד וברח לו מפניהם! במה נעוץ חטאו של אלימלך לפי הירושלמי, וכיצד הדבר נלמד מהפסוקים? חשבו כיצד מתיישב הסבר זה עם תהליך התיקון בהמשך המגילה.

2.

'ותלכנה בדרך לשוב אל ארץ יהודה' [ז] מיד לאחר המצג אנו עדים לשיחותן של שלוש הנשים האלמנות, ההולכות בדרך ממואב ליהודה. השאלה העיקרית המרחפת ברקע השיחה היא אופייה ומשמעותה של השיבה לבית לחם: האם תוכל נעמי לשוב בחזרה למקומה הראשון ולנקודת המוצא שלה, או שמא זו שיבה מאוחרת, ללא תקווה.

א | בשיחה שלושה שלבים [ח-י, יא-יד, טו-יט], וכל אחד מהם פותח בדברי נעמי וממשיך בתגובת הכלות בחנו את דרכי השכנוע של נעמי - כיצד היא משכנעת את כלותיה בכל שלב לשוב? עיינו בטבלא הבאה ושימו לב מיהו השב בכל שלב ולכן הוא שב?

(ז) ותצא מן המקום אשר היתה נשמה ונשתי כלתיה עמה
ותלכנה בדרך לשוב אל ארץ יהודה:

<p>ותשאנה קולן ותבכינה: ותאמרנה לה כי אתה נשוב לעמך:</p>	<p>ותאמר נעמי לנשתי כלתיה לכנה שבנה אשר לבית אמה. יעש יקוק עמכם חסד פאשר עשיתם עם המתים ועמדי. יתן יקוק לכם ומצאן מנוחה אשר בית אישה. ותשק להן</p>
<p>ותשנה קולן ותבכינה עוד ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה:</p>	<p>ותאמר נעמי שבנה בנתי למה תלכנה עמי העוד לי בנים במעי והיו לכם לאנשים: שבנה בנתי לכן כי זקנתי מהיות לאיש, כי אמרתי יש לי תקוה גם הייתי הלילה לאיש וגם ילדתי בנים. הלהן תשברנה עד אשר יגדלו הלהן תעגנה לבלתי היות לאיש. אל בנתי כי מר לי מאד מכם כי יצאה בי יד יקוק:</p>
<p>ותאמר רות אל תפגעני בי לעזבך לשוב מאחריך: כי אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אליו עמך עמי ואלהיו אלהי: באשר תמותי אמות ושם אקבר. פה יעשה יקוק לי וכה יסוף פי המות יפריד ביני ובינך:</p>	<p>ותאמר הנה שבה יבמתך אל עמה ואל אלהיה שובי אחרי יבמתך:</p>

(יח) ותרא כי מתאמצת היא **ללכת** אתה ותחזל לדבר אליה:
 (יט) **ותלכנה** שתייהם עד באנה בית לחם

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
 © כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

ב | עמדו על ההבדל בין הנימוק של רות וערפה להישארותן עם נעמי [ו] לדברים המרגשים שמשמיעה רות לבדה [טז-יז]. כיצד מתבלטת דמותה של רות על רקע תגובת ערפה?
ג | 'וַיְהִי כְּבֹאֲנָה בֵּית לָחֶם וַיִּתְּהֶם כָּל הָעֵיר עָלֶיהָ' [יט] המסע נחתם בתיאור הגעתן של רות ונעמי לבית לחם, והשתיקה שאפפה את מסען מופרת באחת. מה ממחישה לנו תגובת הנשים, ומה מוסיפה עליהן תגובתה של נעמי? חשבו מה מסמלת משמעות החלפת השם בפיה וכיצד הוא משקף את יחסה של נעמי לגורלה [היעזרו במקרים אחרים של שינוי שם בתנ"ך: אברהם, יעקב ועוד].

פרק ב'

פרק **ב'** מתאר את המפגש הראשון בין בעז לרות בשדה בעז. הוא פותח בתחילת קציר שעורים, ומסיים ב'כלות קציר שעורים וקציר החיטים' ומציג לפנינו נתון חשוב להמשך: הזיקה בין בעז לנעמי, שתיחשף לרות בהמשך.

3.

א | נסו לאפיין את יחסו של הנער הניצב על הקוצרים לרות [ו-ז] כינויה ותיאור מעשיה. השוו בין תיאור מעשי רות בפיו 'אלקטה נא ואספתי בעמרים' לבין מצוות הלקט. ראו משנה **פאה** ו, ה: 'שני שבלים לקט ושלושה אינן לקט'. כיצד מצטיירת דמותה של רות ויחסו של הנער אליה מבעד לדבריו?

ב | יחסו של בעז לרות: כיצד הוא מכנה אותה [ח]? מהו יחסו למעשיה בשדה [טו-טז]? נסו לשרטט את קווי גישותו האנושית והמוסרית, ותשומת הלב שלו למצבה של רות, המשתקפים מבעד לדבריו. כיצד מתקיימת מצוות הלקט בשדה בעז?

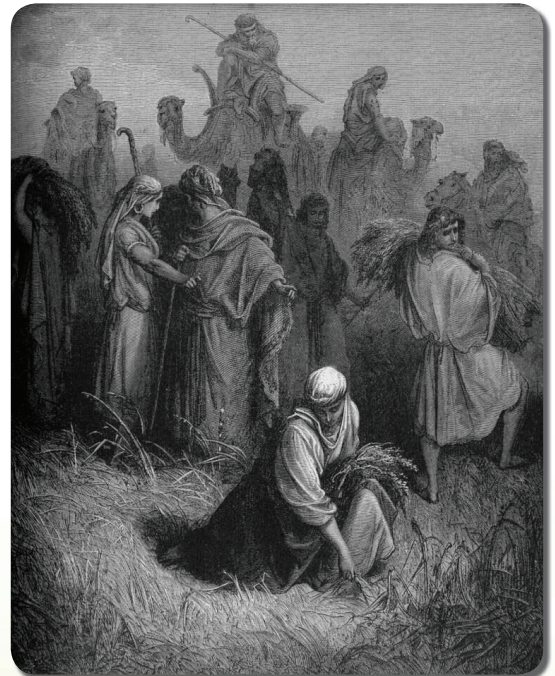
ג | במהלך הפרק מופיעות כמה רמיזות לסיפור נישואי יצחק ורבקה בבראשית **כ"ד**: בתחילת פרק **ב'** נאמר 'ויקר מקרה' [ג], ואילו העבד אומר לפני המפגש עם רבקה 'הקרה נא לפני היום'. נעמי אומרת 'ברוך הוא לה' אשר לא עזב חסדו את החיים ואת המתים' [כ], והעבד אומר 'ברוך ה'... אשר לא עזב חסדו...' - בשני המקרים ההודיה בעקבות גילוי הזיקה משפחתית. כיצד תורם הדמיון בין הסיפורים להבנת משמעות המפגש במגילת רות? חשבו על אופיו, מטרתו ותוצאתו של המפגש, והיחס בין מעשה האדם להתערבות ההשגחה בשני הסיפורים.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

הרחבה

במרכזו של פרק ב' מתואר בפירוט ובדיוק רב המפגש מלא החסד והרגישות בין בעז לרות בשדה, בין קפלי התיאורים של המפגש האנושי מזהה המדרש את ניצניה של מלכות דוד, העתידה לצמוח ממנו: 'למי הנערה הזאת' - ולא היה מכיר אותה? אלא כיון שראה אותה נעימה ומעשיה נעימים, התחיל שואל עליה. כל הנשים שוחחות ומלקטות, והיא יושבת ומלקטת. כל הנשים מסלקות את כליהן, וזאת משלשלת את כליה. כל הנשים משחקות עם הקוצרים, וזאת מצנעת את עצמה. כל הנשים מלקטות מבין העמרים, וזו מלקטת מן ההפקה. וכמוהו: 'וכראות שואל את דוד יוצא לקראת הפלשתי אמר אל אבנר שר הצבא בן מי זה הנער' ולא היה מכיר אותו? אתמול היה משלח ואומר לישי, יעמד נא דוד לפני כי מצא חן בעיני ועכשיו הוא שואל עליו? אלא כיון שראה שואל את ראש הפלשתי בידו התחיל שואל עליו. אמה, אם מפרץ הוא מלך הוא, אם מזרח הוא, שופט הוא. והיה שם דואג האדומי באותה שעה ואמה אפי' מפרץ הוא לא פסול משפחה הוא, לא מרות המואביה הוא? אמר לו אבנר, כבר נתחדשה הלכה, עמוני - ולא עמונית, מואבי - ולא מואבית... איש גבור חיל ולהלן הוא אומר (על רות) 'כי אשת חיל את'. אמ' ר' אבהו נפיל (ענק) נושא נפילא מה הן מולדידין? גבור. בעז נושא לרות מה הן מעמידין? יודע נגן וגבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תואר וה' עמו' (נאמר על דוד). יודע נגן - במקרא. וגבור חיל - במשנה. ואיש מלחמה - בתלמוד. ונבון דבר - במעשה הטוב. דבר אחר: ונבון דבר - שהיה מבין דבר מתוך דבר. ואיש תאר - שהיה מאיר פנים בהלכה. וה' עמו - שהלכה כמותו בכל מקום. [רות רבה פרשה ד]

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

פרק ג'

פרק ג' פותח ביוזמתה של נעמי למצוא מנוח לרות כלתה. בדומה לפרק ב' שבמרכזו עמד המפגש בין בעז לרות בשדה לאור יום, במרכזו של פרק ג' מצוי מפגש בין בעז לרות בגורן בחשכת הליל.

1.

השוו בין התכנית [א-ה] לביצועה [ו-יג]:

א | האם רות עושה את כל אשר צותה עליה חמותה? מה עשוי להיות טעם הדבר? היעזרו בדברי רש"י, ושימו לב לאופי הגלוי של המפגש העולה בדבריו: 'ותרד הגורן ותעש - היא אמרה לה ורחצת וסכת ושמת שמלותיך עליך ואחר כך וירדת הגורן והיא לא עשתה כן אלא אמרה אם ארד כשאני מקושטת הפוגע בי והרואה אותי יאמר שאני זונה, לפיכך ירדה בתחלה הגורן ואחר כך קשטה את עצמה כאשר צותה חמותה'.

ב | בדקו את תוצאת המעשה: האם הוא תואם את תכניתה של נעמי? ראו את דברי נעמי [ד] והשוו לדברי רות [ט] ובוועז [יא]. מה לדעתכם הביא לשינוי זה?

2.

שני סיפורים על 'הקמת זרע' באמצעות מעשי פיתוי וזנות מצויים ברקע המגילה: האחד הוא סיפור בנות לוט, שמצאצאיהן יצאה רות, והשני הוא סיפור תמר ויהודה שמצאצאיהם יצא בעז.

א | עמדו על קוי הדמיון בין הסיפורים [הדמויות ויחסיהן, המניעים של כל דמות, דרך הפעולה], וחשבו במה שונה מהותית המפגש בין בעז לרות?

ב | נסו לזהות את מימד התיקון הקיים במפגש זה, והעזרו בדברי המדרש: 'א"ר יוסי, שלשה הן שבא יצרן לתוקפן ונזדרזו עליו ונשבעו לו. ואלו הן: יוסף ודוד ובעז... בעז אמה חי ה' שכבי עד הבקה א"ר יודן, כל אותו הלילה היה יצרו מקטרגו ואומה את פנוי ומבקש אשה והיא פנויה ומבקשת איש, עמוד ובעלה ותהי לך לאשה. ונשבע ליצרו ואמר לו, חי ה' אם אגע בה!' [רות רבה פרשה ו]

פרק ד'

פרק ד' מתמקד במעמד הגאולה בשער בית לחם, ובמרכזו פעילותו של בעז. המגילה חותמת באחרית הטובה של רות בעז ונעמי, בתיאורי לידה ותולדות, וצופה לעתיד - אל דוד מלך ישראל העתיד להיוולד מנישואים אלה. מעשי החסד השזורים לאורך המגילה הם המניעים את גלגלי העלילה מייאוש, קללה מוות - לחיים ברכה ותקווה באחריתה.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

1.

פרק ד' סוגר את המעגלים שנפתחו בפרק א'. נעמוד על כמה מהם:

א | כפי שראינו בדף הקודם, המילה המנחה בפרק א' היא המילה 'שוב'. בדקו מהי המילה המנחה בפרק ד' וחשבו מהו היחס בין שתי מלים אלה וכיצד הוא מתמצת את מהלכה של המגילה?

ב | בשני הפרקים פועלים שני צמדי דמויות: בפרק א' רות וערפה, ובפרק ד' בעז והגואל. כיצד מאופיינת 'דמות המשנה' בכל צמד, ובאיזה אופן היא מאירה את מעשי ה'גיבור הראשי'?

ג | מקהלת נשים מופיעה בשני הפרקים [א,יט; ד,יד-טן] - עמדו על תפקידה בכל פרק ועל השינוי המשתקף בעזרתה. מהו המפתח לתיקון בדברי המקהלה בפרקנו?

ד | עקבו אחרי האירועים המרוכזים במצג של המגילה [א,א-ן], כיצד הם מתהפכים בסופה [ד,יג-יז]?

2.

אזכורו של דוד בסוף המגילה מקביל לציון הזמן בפתיחתה: 'ויהי בימי שפוט השופטים', ויוצר למגילה מסגרת היסטורית הנוטעת אותה בנקודת מפנה בתולדות ישראל: בין תקופת השופטים לתקופת המלוכה. נסו לשער, כיצד נקשר סיפור המגילה למפנה ההיסטורי אליו היא מובילה? היזכרו בסיפורים הקשים החותמים את ספר שופטים - פסל מיכה ופילגש בגבעה (המספרים שניהם על מסע של אנשים מבית לחם יהודה, ומתארים את הדרדרות המוסרית ה'סדומית' של שבטי ישראל), ולעומתם בסיפור הולדת שמואל, הפותח את ספר שמואל.

הרחבה: רות / יצחק שלו

קֹל נְהִי תַמְרוּרִים מְנִיָּאִים אֶחְרוּנִים עוֹד נִשְׁמַע בְּרָמָה
עֲגוּמִים עוֹגְבֵי תְהִלִּים וְתַפִּי תִרְעָעָשׂוּר - עֲמוּגָמִים.
אֶף קֹל חֶרֶשׁ אִיּוֹב בְּגֶרְדּוֹ מְנַסֵּר וְהוֹלֵךְ -
וּלְפִתֵּעַ:
דְּמָמָה.
נֵעַם.

אִין מְסִיף וּמוֹכִיחַ בְּשַׁעֲרָה
אִין זֹעֵק מִעֲצָמַת מְכֹאֲבִיו.
רַק הָאִישׁ מְבָרֵךְ - "ה' עִמָּכֶם!"
וְעוֹנִים - "יְבָרְכֶךָ ה'!"
וּמְלַקְטִים אַחֲרֵי הַקּוֹצִים

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

מגילת רות

◀ בעז מתכופף לשפוך שעורה מתוך חבית לתוך צעיפה של רות, הפרושה על האדמה. רות עומדת מולו ומחזיקה את פינות הצעיף.

רישום עט ומכחול 126x14 המוזיאון הלאומי, אמסטרדם, שנת פרסום: 1643
<http://www.tali-virtualmidrash.org.il/Art.aspx?art=55>

וְטוֹבְלִים אֶת הַפֶּתַח
וְצוֹבְטִים הַקְּלִי -
אִם יָפָה הַמְּלַקֶּטֶת דִּיהָ.
וְעִשְׂתָּה כְּאִפְּהָ שְׁעוּרִים...

אִין פֶּהוּן לְהַכּוֹת בְּכִיּוֹר
וְנָבִיא - לְהַכּוֹת בְּלִשׁוֹן.

כִּי יֵשֶׁר כָּל-הָעַם הָעוֹבֵד.
לֹא-תִגְדַּד נְשֵׁי-אֶפְרַיִם בְּלִילוֹת
בְּלִתֵּי-אִם תִּעֲיִרְהוּ אִשָּׁה
וְרִיחָהּ - רִיחַ קֹיץ מִתּוֹק...
וְרִיחַ קֶצֶיךָ
וּבְשִׁמַּת הַשְּׂדֵמָה...
יֹשְׁבִים הַזְּקֵנִים
וְגוֹאֵל הַגּוֹאֵל.
אֵלֹהֶם - נוֹתֵן הַרְיוֹן,
הַשְּׂכֵנוֹת - קוֹרְאוֹת שֵׁם לִילוֹד.

וּכְמוֹ אִישׁ לֹא עָנָה עוֹד בְּאַרְצָךָ וְאִישׁ לֹא נִשְׁפָּךְ דְּמֵי אָחִיו,
זְקוּן, אֲחֻזָּב וְאִיּוֹב - לֹא הָיוּ מֵעוֹלָם.
וּכְמוֹ נָח הַתַּנְּנָה הַגְּדוֹל מֵעֵמֶל נְבִיאָיו וּמְלָכָיו
וְאֵל שְׂדֵה-הַלְחָמִי כְּמוֹ יָרֵד לְרֵאוֹת אִיּוֹב יִקְצְרוּן. וְאִיּוֹב
בְּעֵז מוֹלִיד אֶת עוֹבֵד וְעוֹבֵד - אֶת יוֹשֵׁי וְיוֹשֵׁי אֶת דָּוִד...

חג שבועות שמח!

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555